List 11. **NOVICE** Tečaj XXXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. marca 1874.

Obseg: Notranjci, pozor! — Govor grofa Hohenwarta. — Slovansko slovstvo. — Spomini na deželni zbor Kranjski. (Dal.) — Moj pès. (Dalje.) — Za poduk in kratek čas. Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Notranjci, pozor!

Spisal Fr. Padar v Postojni.

Na prošnjo gospoda c. k. gozdarskega nadzornika je dovolilo visoko ministerstvo tudi za letošnje leto več tisuč gozdnih sadik, da se bodo brezplačno razdelile med posestnike na Notranjskem.

Mnogo občin in posameznih posestnikov se je pa tudi — veselo znamenje! — že oglasilo za blizo en milijon omenjenih sadik, katere hočejo saditi na pustih občinskih in svojih prostorih.

Potrebno se mi pa zdi v gotovo dosego koristnega namena, da jim povem:

1. kako naj se sadike prevažavajo (transportirajo)?
2. kako se ima s sadikami ravnati, če se ne morejo naglo posaditi?
3. kateri prostori so sadikom primerni?
4. kako naj se sadé?

1. Kako naj se sadike prevažavajo?

Kedar se bodo sadike oddajale, bodo poklicane posamesne občine in posestniki v Postojno. Dalo se bode enim po 40.000 sadik, drugim manj itd.

Mnogi menijo, da to je vse eno, ali se sadike kar na voz naložé ali v vrečo nabašejo in tako na dom spravijo. A to so popolnoma napačne misli. Sadike so mlade z majhnimi, zeló nježnimi koreninicami. Če na take sadike solnce le malo časa pripeka, gotovo vse že poginejo med potom.

Treba toraj, da vsaki posestnik seboj prinese mahú in snop slame. Tukaj se mu bode povedalo, kako naj sadike vspešno zavije in na dom spravi.

2. Kako s sadikami ravnati, če se ne morejo naglo posaditi?

Kdor jih je na dom pripeljal, pa jih ne more naglo posaditi, naj si izbere senčnati in plodni kraj. Ondi naj skoplje jamo, in sadike tako v njo položi, da so korenine popolnoma z rahlo zemljo pokrite. Vršičkov sadik pa ne sme zagrebsti. To naj potem z vodo polije in naj gleda, da jih bode naglo posadil.

3. Primerni prostori za sadike.

Najboljši prostori so oni, kjer so poprej gozdi bili. Vsakdo vé, kakošno drevje je ondi posekal, toraj naj tudi enako vsadí.

Če morebiti nekateri posestniki ne bodo imeli enakih prostorov, jim tukaj povem od posamesnih dreves, ki jih bodo dobili, kakošna zemlja da jim ugaje.

1. **Smreka.** Najraje raste v gorah in sicer visocih, in posebno na zemljah, katere obstojé iz granita, bliščnjaka, rula; tudi glina in sivec jej ugajata, manj pa apnenina; dobí se še skoraj med kamenjem, kjer skoro nič zemlje ni, da je le nekoliko vlažna.

Suha zemlja in suho podnebje ste smreki najmanj prijetni; v suhem pesku, pa tudi v močnih ilovnatih zemljah ne raste. Zato imajo skale velik vpliv na njo zato, ker jej vlažnost hranijo. Ker svoje korenine le površno razprostira, je zadovoljna s plitvo zemljo.

2. **Jelka.** Jelka se od smreke loči v tem, da hoče za svoje v globočino segajoče korenine globokejšo in rahlejšo zemljo. Najdemo jo toraj v gorah, katere imajo bolj debelo zemljo; al tako visoko ne gré v gore, kakor smreka. Bazaltiška tla ima kaj rada.

3. **Črni bor.** To drevo vsi strokovnjaki priporočajo posebno za kras. Glavni pogoji njegove rasti so globoka in rahla zemlja, ilovnati pesek in peščena ilovica sta mu posebno dobra; raste pa tudi na peščeni zemlji, če je bil v mladosti na taki zemlji izrejen. Zemlja je lahko na površji suha, da le globokejša je frišna ali vlažna, od kodar srčna korenina vlage dobiva. Mokre zemje ne ljubi. Na zeló mokrih zemljah sicer raste, pa prezgodaj dozorí in dá lahek in smole reven les. Najbolji je bor, ki je izrastel na zemlji, ki je vsaj za en čevelj suha peščenina. Na apnenih zemljah tudi raste. Izvrstni so bori zarad tega, ker ne potrebujejo preveč sprstenine. V prostih krajih izrejeni je v mladosti še celó nič ne potrebujejo in se samo iz zraka živé. Pozneje, ko mlada zarejališča v sklep pridejo, zboljšujejo tla z odpadlimi iglami prav dobro.

4. **Mecesen.** Mecesen hoče pred vsem globoko zemljo imeti, kajti on ima močno srčno korenino, a malo stranskih. V gorah mu je bolj smrekova zemlja, v ravninah pa bukova zemlja primerna; vendar je pa tudi z ložo borovo zemljo dovoljen, da le ni revna na gnjilovci. Zemlja utegne na površji že suha biti zato, ker mecesni s svojo dolgo glavno korenino mokrote iz globočine dobivajo. V gorah ljubi apnéno zemljo, pa tudi na peščeni zemlji se najdejo lepi mecesni. Na ilovnati preneha poprej v rasti.

5. **Jesen.** Vlažnost je glavni življej jesenu; on raste še celó zraven jelše, skoro na mokrih tleh, pa vendar ne tako dobro, kakor na travnikih in na obrežji potokov. Rahla zemlja mu bolje ugaja kakor močna; v močni le raste, če je gnjilovica rahla. Noče imeti rodovitne zemlje, pa tudi ne zboljšuje zemlje z odpadlim

listjem prav nič. Raji v dolinah, kakor na hribih raste, ako zemlja ni preveč vezljiva. Jesen zraven veliko stranskih korenin požene tudi glavno korenino, katera na plitvi zemlji postransko nadomestuje.

6. **Akacij**. Akacija ljubi tla, ki niso preveč vezljiva, globoka, pa so zmerno vlažna; smejo pa dosti globoko suha biti, ker že v prvih letih z globoko segajočo korenino vlage iz zemlje dobiva. Pozneje razprostira bolj površne stranske korenine in brez sprstenine prebije. Sadi naj se na peščene kraje; ondi rada raste, zemljo pa malo zboljšuje.

7. **Gaber** je zadovoljen s takim stojališčem, kakoršno ima bukev; zadovoljuje se tudi s slabejim, s suhejim, ložim, plitvim in sprstenine bolj revnim.

8. **Lipe** ljubijo rahlo in vlažno zemljo, kakor pesek, ilovnati pesek; ne premokra močvirna zemlja so njih stojališče. Srčna njih korenina seže globoko v zemljo, vendar tudi na plitvi zemlji rastejo. Sprstenine naredé obilo.

9. **Jelša** hoče imeti prav vlažno zemljo. Nahajamo jo v taki zemlji, ki je močvirna in s sprstenino pomešana in v takem rahlem pesku, čegar površje ne leží dosti nad vodnim zrcalom sosednih vodá, na peščenih obrežjih potokov, jezer, na otokih in peščenih naplavinah morskih obrežij, kjer prav rada in vspešno raste. Mokrota je prvi pogoj njeni rasti; mokra zemlja jej še bolj ugaje, kakor frišna. Ona hoče imeti globoko in rahlo zemljo, kjer gredó njene korenine v globokost.

10. **Koprivavo drevo.** Pod tem imenom je znano to drevo v tem okraju, in ker se je več posestnikov za-nj oglasilo, povem tudi nekaj o njem. To drevo ljubi rodovitno, pa suho zemljo. V Istriji vspešno raste, toraj gotovo tudi pri nas ne bode odreklo. —

Za ta drevesa so se oglasili Notranjci. S temi vrsticami sem jim podal glavne stvarí, kajti obširno pisati ni mogoče; moral bi potem rabiti tehnične izraze, katerih pa bi večina ne umela. Ako se bodo po tem poduku ravnali, bodo gotovo dosegli svoj namen.

4. Kako naj se sadé?

Pri sajenju naj se tako ravna. Vsak posestnik, če nima časa sam, ima odraščenih otrok ali poslov.

Kdor drevesa sadí, naj vzame posodo, dene va-njo vode toliko, da korenine sadik v vodo pridejo. Potem naj dene vse sadike v posodo in okoli koreninic prsti. S sadikami napolnjeno posodo naj nese na kraj, kjer bode sadil.

Tam mora že eden biti, ki koplje jame. Ko je nekaj jam izkopanih, naj bodeta dva ali več delalcev, po številu sadik, z drugo posodo pripravljenih. Vsak naj dene iz velike posode drobne tri pesti sadik v svojo posodo in na koreninice zemljo, ter naj posodo s sadikami postavi k jami.

Zdaj vzemi izkopano rušje v roko in ga narobe postavi v jamo. Potem vzemi v eno roko najboljšo prst, z drugo pa sadiko tako v jamo postavi, da imajo koreninice dosti postora, katere naj se potem z rahlo prstjo zakrijejo. Potem močno pritisni prst, da se h koreninicam vleže, in na-njo devaj druge zemlje.

Paziti je treba na to, da sadike ne prideje globokeje v zemljo, kakor so bile poprej, sicer prav rade vsahnejo.

To je na kratko povedano, kako naj ravnajo oni, ki bodo dobili sadik.

Veliko manjših kmetov je, ki so se tudi oglasili za sadike. Če njim „Novice“ s tem podukom ne pridejo v roke, naj se obrnejo na-me, da ga jim dam posebno natisnjenega.

Možje na Notranjskem! Drevesa in poduk dajejo se vam brezplačno; dodajte zdaj še vi svoje delo in svoj um, in goli Kras utegne sčasoma postati spet krasen gozd! In vnuki in vnukov vnuki bodo hvaležno se spominjali očetov in preddedov, kateri so v potu svojega obraza pusto goličavo spremenili v rodovitno zemljo! —

Politične stvari.

Iz obravnav cerkvenih postav

v zbornici poslancev.

Govor grofa Hohenwarta. *)

Načrt postave ima namen, vnanje pravne razmere katoliške cerkve uravnati. Najprvo je tedaj vprašanje: kaj je notranja in kaj je vnanja zadeva cerkvena? V tem vprašanji je jedro vse postave. To vprašanje tedaj, kje prav za prav je postaviti meja, katere od ene strani cerkveno samozakonstvo, od druge pa državno postavodajstvo ne sme prestopiti, se je štelo vselej med najteža in spodbijanju najbolj podvržena vprašanja očitnega prava, in visoka vlada sama spoznava v njem vir vseh prepirov med državo in cerkvijo, ki nam jih zgodovina naznanja. Pa kar je bilo težavno v tistem času, v katerem so se še smele žaliti tuje pravice, zlasti pa še cerkvene, to se ve da nima nič več težave dandanes, ko se neprijetne pravice le spoštujejo, dokler ni moči jih odpraviti. (Dobro! na desnici, oho! na levici.) „Notranja in vnanja cerkvena zadeva je to, kar država za tako spoznava.“ Tak je odgovor, ki ga je dala vlada in ki ga je sprejela večina verskega odbora. Tak odgovor pa ni pripraven nam dati toliko zaželenega mirú med državo in cerkvijo.

Vlada opira ta svoj izrek na trditev, da to tirja novo Evropejsko državno pravo, po katerem država tudi cerkev prišteva le k društvom oseb, katerim sicer pripoznava prostost in samoodsebno delanje v posebnem lastnem okrožji, ne pa od države neodvisne oblasti. Tukaj bi pač smel vprašati: kje in kdo je to novo Evropsko državno pravo spravil v zakonik, kateri učenjak je tolike veljave, da bi mogli na njegovo besedo že na mesto samostalne cerkvene oblasti, ki traja že veke in veke, kar naenkrat postaviti društvo oseb? Cerkev ne tirja samooblastnosti v državi, ona tirja le prostost in samoodsebno delanje v lastni oblasti, in to jej pripoznava še celó to — novo Evropejsko državno pravo. Cerkvi pa prostost in samostalnost v lastni oblasti pripoznavati, ob enem pa državi pripoznavati nepogojno pravico, omejiti cerkvi to lastno oblast le po svojem razsojevanji in po svoji vselej spremenljivi priličnosti, to je tako očitno nasprotje, da je razvidno vsakemu, kateri le oba stavka primerja. (Dobro! dobro! na desnici.) O cerkveni samosvojnosti v uredovanji in oskrbovanji notranjih svojih zadev, katera jej je po državnih temeljnih postavah zagotovljena, se ne more več govoriti, ako stojí na milosti državini, če jej sploh notranje zadeve še ostanejo (dobro! na desnici); ako se mora cerkev od dné do dné bati, da jutri ne bode več njena oblast, kar danes še svojo oblast imenuje; ako jo država sme vsaki hip ustaviti, ker se jej ravno poljubi, si zopet prilastiti nekaj njene oblasti, ki je bila doslej njeno gotovo posestvo. Ako se sprejme načelo, da ima država sama razlagati, kaj je notranja, kaj vnanja zadeva cerkvena, ali bolj prav, kako daleč sega njena oblast v cerkvene zadeve, je s tem vničena prostost in samostalnost cerkvena, in ko bi država svoje

*) Cele velike, po celo uro trajajoče govore prinesti ni našemu listu mogoče; skušali bomo tedaj le jedro govorov priobčiti.
Vred.

pravice še tako prizanašljivo se posluževala, cerkev zato vendar ne bo prosta in samostalna, kakor mladoleten ne, če tudi se njegov varh svoje pravice prizanašljivo poslužuje. (Dobro! Prav dobro! na desnici.)

Ne more pa tudi drugač biti, kakor da tako neresnično pravilo, ki ima samo v sebi toliko nasprotja, mora tudi v svoji izpeljavi visoko vlado neogibno zamotati v mnoga nasprotja. Tako je na primer vlada, ki na 30. strani svojega z razlogi podpiranega sporočila pripoznava državi nepogojno pravico določevati cerkveno oblast, gotovo pozabila, kar pravi na 29. strani ravno tistega sporočila, ker tam berem besede: „Ako si država prisvojuje neomejeno prostost, določevati cerkveno oblast, cerkev pri vsi svoji po imenu pripoznani prostosti lahko pride v največo odvisnost od države.“

Tukaj naj mi nikdo ne ugovarja, da vlada tirja le obično (formalno) pravico, določevati cerkveno oblast, njeni izpeljavi pa sama v svojem sporočilu postavlja gotove tvarinske (materialne) meje. Tak ugovor bi vendar preveč priprost razum razodeval; kajti meja, ki si jo mejivec sam sme staviti po svojem lastnem mnenji, ni meja, in, na primer, še nikomur ni v misel prišlo, da bi oblast samovladarjevo zato imenoval omejeno, ker sam spozna, da je njegova oblast omejena z ozirom na blagost njegove dežele, njegovega ljudstva. (Živahno pritrjevanje na desnici.)

Vlada zametuje na dalje pravila jožefinizma, a vendar ima ta osnovana postava ravno tisto stališče. Če vlada danes cerkvi še večo prostost dovoljuje, če noče ž njo kar naravnost kakor z državno napravo ravnati, bo sicer milostneje razodevala svojo moč, kakor se je to godilo v preteklem veku; al načelo jožefinizma je ravno tisto, na katero se tudi ta postava opira: „država sama določuje, kako daleč sega njena oblast v cerkvene zadeve!“ Ko bi pa kdo še dvomil, kaj cerkev o tem misli, naj se ozre na sedanje prigodke na Pruskem in naj ima pred očmi to, da katoliška cerkev je le ena, da toraj na Avstrijskem ne more druga biti, ne more druzega prepričanja imeti, kakor katoliška cerkev na Pruskem. (Dobro! na desnici.) Ker je to popolnoma gotovo, ali hočemo, gospôda moja! tudi še boj zoper katoliško cerkev preseliti v naše kraje, ki so že tolikanj razriti zavolj državopravnih in narodnih bojev? Taka poskušnja bi bila silo nevarna; naše ljudstvo, ki je v večini katoliško, bi se ne vpokojilo s tem, da bi jim rekli: to tirja novo Evropejsko državno pravo; komaj bi razumeli, ko bi jim rekli: katoliška cerkev je največe in najimenitnejše društvo v državi, zato mora biti zadovoljna z najmanjšo pravico! (Dobro! dobro! na desnici), ona je tista, h kateri se šteje ogromna večina ljudstva, zato mora proti drugim cerkvam in družbam nositi predpravico. (Dobro! dobro! na desnici.)

Gospôda! Zgodovina spoznava tiste dobe za najžalostneje, v katerih je bilo versko prepričanje ljudstva zaničevano ali celó žaljeno. S to postavo pa in zlasti z načeli, na katera se ta postava opira, z načeli, katera vladino osnovo ravno tako neprejemljivo delajo, kakor še bistveno poostreno osnovo odborovo, bi prav gotovo storili to veliko pomoto.

Že po splošnih pravnih pravilih moram tedaj zavreči postavo, ki se opira na tako napačno podlago, kakor sem dokazal, in ki ima tako nerazrešljiva nasprotja v sebi; zavreči moram postavo, ki bi neprenehano vojskovanje med cerkvijo in državo napravila, in bi tedaj njena izpeljava državo spravljala v največe nevarnosti.

Rad bi to poslednjo stvar nekoliko obširnejše razložil in Vam iz ne predaljne preteklosti pokazal, kam pelje vladanje, ki z vedno večo policijsko silo zatira vsako gibanje, ki je vladi neprijetno. (Dobro! dobro! na desnici.) Pa moj govor bi s tem dobil tako dolgost, ki si jo z ozirom na veliko število vpisanih govornikov toliko manj smem dovoliti, ker imam še drugo nalogo, namreč nalogo, prevdarjati ob kratkem ta načrt postav tudi iz stališča že danih Avstrijskih postav.

Gospôda moja! tudi iz tega stališča moram ta načrt postav naravnost zavreči, ker postava členu 15. državne temeljne postave o splošnih pravicah državljanov naravnost nasprotuje. Na prvi pogled se ta trditev dozdeva morda predrzna, ker se vlada ravno na ta in le na ta člen opira v opravičenje svojega načrta in ker ta svoj načrt imenuje dosledek in izpeljavo tega 15. člena.

Al, gospôda moja! — pa prosim, to dobro pomislite! — da bi se to zgodilo, bi morala vlada najprej državno temeljno postavo malo popraviti. (Dobro! na desnici.) 15. člen državne temeljne postave o splošnih pravicah državljanov se drugač glasí, kakor ga je vlada v svojem izdelku povedala. (Čujte, čujte! na desnici.) Res da je le ena beseda, ki jo je vlada izpustila, pa prav ta beseda je odločilna. (Čujte! na desnici.) 15. člen najprvo našteva cerkvene pravice ter jej samostalnost v njeni lastni oblasti naravnost zagotavlja, to samostalnost v sklepu le s tem omejuje, da bodi cerkev, kakor vsaka družba, splošnim državnim postavam podvržena. Prav lahko je umeti, da z besedo „splošen“ določneje naznanjenje državnih postav, katerim je cerkev podvržena, je moglo vladi silo neprijetno biti, v trenutku, v katerem skuša po izjemi katoliško cerkev s posebnimi postavami omejiti v njeni samostalnosti, ki jej je po temeljni postavi zagotovljena. — Tako je bila ta razločilna beseda zavolj namena, za katerega se vlada poganja, izpuščena, in namesto splošnih državnih postav so bile v popravljeni vladni obliki državne postave sploh postavljene. Gospôda! ni treba ravno komu biti slovečemu pravoslovcu, da spozná viši pomen nalašč zatrte besede na tem mestu, da razume, da so posebne postave naravnostno nasprotje splošnih postav. Da je vlada to prav dobro spoznala, je najtrdniši dokaz v tem, da v več mestih, v katerih tako skrbno izdelano in z razlogi podpirano sporočilo 15. člen navoduje, posebej na 28. strani tega sporočila, kjer vlada s pristavkom ušesec, torej od besede do besede ponavlja, je ta neprijetna beseda povsodz enako skrbjo zatrta. (Čujte, čujte! na desnici.) Tega početja ne bom krstil po pravem imenu, pa to mi bodete pritrdili, gospôda! da je resnično, kar sem v začetku svojega govora rekel o tem, kako se dandanes ravná z neprijetnimi pravicami!

Pa mi bodete morebiti ugovarjali: državne temeljne postave niso nespremenljive, temuč bi se lahko prenaredile po potu, ki smo ga sami zaznamovali. To pojepolnoma resnično. Državne temeljne postave morete prenarediti, tudi popolnoma odpraviti, pa, gospôda, dokler te postave veljajo, ne morete z nobeno, še tako veliko večino veljavno skleniti postave, ki je v nasprotji z državno temeljno postavo. Taka bi bila pričujoča postava. Cerkev bi tedaj imela popolno pravico zavreči to postavo tudi iz stališča dejavnega Avstrijskega prava. (Oho! na levici.)

Jaz tedaj ne bom le zavolj splošnih pravnih načel, ampak tudi iz stališča dejavnega Avstrijskega prava določno nasproti glasoval, da naj se ta načrt postave vzame v podlago posebnih razgovorov, in pričakujem s toliko večo svestjo enacega glasovanja od tiste strani, ki se prav posebno in zmirom imenuje ustavoverno. (Živahna pohvala na desni.)

Okrajšano po prevodu „Slov.“

---

*

Slovansko slovstvo.

* **Brus príspěvečkem ke skladbě srovnávací,** napsal V. Prasek, profesor českého gymnasia olomuckého. V Praze. Knjigarnica Fr. A. Urbanek, 1874, stran 84.

Tako se imenuje knjižica, ki je nedavno na svitlo prišla.

Kaj ima v sebi ta knjižica, naznanja jej čelni list. Čehom se je že davno vdomačila beseda „brus“ za knjigo, v kateri se odkrivajo in popravljajo pogreški slovniški in proti geniju slovanskega jezika, kakoršne vrste na pr. je tudi za čistost slovanščine toliko gorečega g. Kurelca sestavek v XXIV. knjigi „Rada jugoslavenske akademije: „Mulj (naplav) govora nespretna i nepodobna, nanesen na obale našega jezika ili: o barbarismih.“

Naj omenimo to knjigo tudi v „Novicah“ nekaj zato, ker se je Slovencu iz nje marsičesa naučiti, še več pa zato, da bi spodbodli koga, kakega profesorja, naj bi svoje v šoli in sploh nabrane izkušnje slovenskemu slovstvu takisto obrnil v prid. V enem so Čehi, to se že vidi iz te knjižice, srečnejši od nas, vsaj v oblikoslovji so edini in ne potrebujejo „brusa“, dočim se mi ponašamo s precejšnjo razliko, ki pa vendar ob enem časnikom našim služi v obeležje ali oznamenilo stranke.*)

Pisatelj pravi v predgovoru med drugim: „Da je v naši govorici polno pogreškov, ni treba dokazovati. Od kod tekó pogreški? Kaj tekó? Navaloma deró iz nemščine. Besedo po besedi celo z nemškim členom vred najdeš prevedeno, zlog za zlogom postavljen po istem redu kakor v nemščini. Z eno besedo: z neprestanim prestavljanjem iz nemškega je zadana slovanskemu mišljenju smrtna rana. Konkretnim besedam je vsiljen abstrakten pomen, najspecijalniši pojem zadušen s splošnim, tropus se podaje etymu kakor svinji sedlo i. t. d. Edina pomoč pa je v slovanski sintaksi in frazeologiji.“ — —

Ta spis je postal v šoli, kajti z nekolikoletnim popravljanjem germanizmov je narastlo dokaj gradiva za-nj in učenci sami so nabrali obilo rekov (fraz) in predgovorov. —

Primerjaje slovansko sintakso nemški g. Prasek očita českim pisateljem (brez imena, se vé da) pogreške take, kakoršni so tudi po naših slovnicah in časnikih pretresani, in druge, na katere v slovenski knjigi kmali ne naletiš. Pred vsem opominja ogibati se meglene abstrakcije, povedati jedrovito, jasno in prosto, kar človek misli, in verbalnih samostavnikov na -anje, -enje le prav za silo rabiti. Na pr. namesto: „Razdeljenje leta na mesece ne ravná se po letnih časih“ svetuje tako: „razdeljujoč leto na mesece ne ravnamo se“. Na mesto: „Kjer obdelovanje zemlje stanovalstvu potrebne hrane dati ne more“ svetuje: „Kjer stanovalci od kmetijstva živeti ne morejo.“ Za: „V Franciji je bilo preganjanje čarovnic združeno s preganjanjem krivovernikov“ priporoča: „V Franciji so preganjali čarovnice in krivovernike“ itd. — Že tudi v „Novicah“ (list 13, l. 1873) grajano zaporedno postavljanje dveh predlogov ostra šiba. Ne reci: „posvetovali so se, kako bi ga **o na** hiši zavarovano svoto pripravili, ampak: kako bi ga pripravili o svoto, na hišo vpisano. Ne: „pokazal je veliko sočutje **do na** tesno v nezdravih izbah natlačenih učencev“, nego: „sočutje do učencev na tesno natlačenih i. t. d.“

Na drugem mestu učí znani razloček med: ves in cel; n. pr. „ves potan“ (ganz im Schweiße). „Koliko ljudi je na vsem svetu?“ (ne: na celem svetu). Za nemški „müssen“ priporoča po zgledih vzetih iz starih českih, poljskih in ruskih spomenikov večjo rabo infinitivov; na mesto: „moral je kravo na semenj gnati“ — „bilo mu je kravo gnati.“ Peti bilo pesen Igorovi.

Govoréč o trpnem rodu (trpni obliki) kratkoma v misel jemlje, da je hraniti si prave povračne glagole, a obširneje ne razklada, kar so „Novice“ že večkrat (gl. list 12. od l. 1873) omenile, kako moramo, prestavljaje nemški „man“ paziti, da ne rabimo v to povračavnih glagolov (v. reflex), ki imajo zaimek „se“ že po svoji naravi pri sebi. Čehi torej najbržé tacih pogreškov ne delajo, a po naših časnikih se človek lahko načita nezmiselnih stavkov, kakor so n. pr. ti: „Najbržé bode res, česar se je balo (was man befürchtete, kdo se je balo?), reci: „česar smo se bali“, — „česar se je ves svet bal“; „bila je seja, pri kateri se je posvetvalo (kdo se je?)“ reci: seja, pri kateri so se (možje) posvetovali; „mora se ozir jemati (gledati) na kratkost izraza, to je, da se ogiblje tega, kar je dotičnemu predmetu nasprotno, reci: „da se pisatelj ogiblje tega“ itd. Kdor latinski zná, naj rači pomisliti na verba deponentia, je le mogoče izraziti „man reist“ z golo besedo: „proficiscitur“. Kakor to ní mogoče, tako tudi ni mogoče prestaviti: „man lacht“ z golim: „smeje se“ brez naznambe subjekta.

Upozorivši rojake na to knjigo*) pristavljam samo še to, da je g. profesor kjekod stvar pregnal ali prebrusil; ali nečemo navajati posameznih slučajev, ker bi to čitateljev ne zanimalo. („Zanimati“, interessiren, po češki in ruski, poljski pa: zajmovać, a ne „zanimivati“, kakor jo kje kdo zarobi.)

*) Ta raznost slovniških oblik tudi tujcem bíje v očí ter nas grdí. Pisavca teh vrstic je nedavno učen Britanec ogovoril z besedami: „Also die slovenische Sprache ist noch im Flusse?“ Pa edinost je mogoča, ako se trdno oklenemo pravila, po katerem smo od nekdaj slovenščino likali, namreč: Držimo, kar imamo sploh dobrega, a kjer se prepričamo, da je treba poprave, popravljajmo po drugih slovanskih jezikih, tako, da jim se bližamo s tem, ne pa da odhajamo od njih.

Vse dozdanje poprave z Gajevim pravopisom vred bile so zgolj po tem pravilu. Hotečim pa zoper to pravilo in brez ozira na zgodovinski razvoj rekonstruirati slovenščino ali obogatiti jo z vredbo kakih idijotizmov iz zabitnih kotičev, ne kaže nikakor pristopiti. (Pogl. list 11 „Novic“ l. 1873.) Pis.

*) Srčna hvala! Vred.

Spomini na deželni zbor Kranjski.

Obravnava o novem poslopju za realko.

Dr. Costovega govora konec.

Gospoda moja! privatni človek dela kakor hoče; al mi smo zastopniki dežele! (dobro!) — Mi odstopimo en kos deželnega vrta in zarad tega hočemo, da hranilnica potrdi to, kar je enkrat sklenila, in od katerega sklepa, po mojem mnenji, odstopiti ne more. Mi smo svoj predlog tako stavili, da se temu predlogu nasproti prav nič veljavnega ne more ugovarjati. V gori navedenem hranilničinem dopisu je edino vtemeljeno to, da se je za zidanje namesti 200.000 gld. izdalo 400.000 gl., da je tedaj hranilnica presegla tisto svoto, katero ima na prosto razpolaganje, in da to poslopje mora ostati za reservefond hranilnice po njenih pravilih. Tedaj pravi hranilnica — kar je tudi vterjeno — „jaz tega poslopja ne morem izročiti deželi ali mestu popolnoma v last s takim pogojem, da bi se reklo: ta hiša je popolnoma prepuščena za realkine namene.“ Tega ne more reči: (dobro!) — al mi tega tudi ne zahtevamo. Mi le pravimo: „brez škode pravicam reservenega zaklada, oziroma upnikov hranilnice, naj se poslopje odstopi“. Mi priznamo to stanje, mi ne zahtevamo, da bi

ta izjava bila brezpogojna! Hranilnica naj le izjavi to, da je ona pri volji prepustiti na večne čase toliko prostorov v tem poslopji, kolikor jih potrebuje realka, se ve da s predpravico reservnega zaklada, oziroma upnikov. Mi tedaj le zahtevamo, kar je samo po sebi razumljivo, kar je mogoče, in kar nobenih utemeljenih ovir nima. Saj je moj gosp. predgovornik rekel: Vsa stvar stoji na tem, ali imamo vzajemno zaupanje, ali ima zaupanje hranilnica do nas in mi do hranilnice. Ona nima pri tem — to morem reči — zaupanja do nas; sicer bi ona dala poslopje in rekla: jaz sem prepričana, da bode deželni zbor o svojem času, kedar pride res da tega, da se Gradiše ne bode samo na eni strani, temveč tudi na drugi strani pred Križankami, kjer so še strašne tesnobe, popolnoma v red spravljalo, prepustil potrebni del vrta za olepšanje mesta. Če bi to bilo, bi bila hranilnica pokazala, da nam popolnoma zaupa. Od nas pa se zahteva, da imamo popolnoma zaupanje, med tem ko hranilnica tako stvar, ki ni v nobeni ozki zvezi z realko, za pogoj stavlja. Kar dalje zadene zaupanje, bilo bi lahko marsikatere besede spregovoriti; al jaz se za zdaj ne spuščam v to, nečem govoriti o tem, ali je res utemeljeno, popolnoma zaupati ali ne. Rečem le to, da ima lahko zaupanje privatni človek do druzega privatnega človeka, al tam, kjer gre za deželno premoženje, ne more biti govor o zaupanji, tam se mora varovati interes ali korist dežele. (Dobro!) Korist dežele pa ni to, ali se ohrani ta del vrta ali ne; na tem, da odstopimo kos vrta, je malo ležeče. Ali druga stvar je korist dežele, in sicer to, da poslopje, zidano z izrečenim namenom za realko, se realki ohrani. To je tedaj, kar mi imamo danes dolžnost zahtevati. Naj nam ona odstopi poslopje, potem odstopimo tudi mi brezplačno en del vrta.

Le še eno imam omeniti. Gospod predgovornik je rekel tudi to, da bode dežela vendar veliko koristi imela od tega poslopja itd. Tudi o tem bi se dalo več govoriti, vendar le to omenim: Najemščina za sedanjo realko stane 1800 gld. in od tega plačuje dežela 1200 gl. Pomnite si mojih desedi: če za novo realko tudi ne bodemo nejemščine nič plačevali, nas bode realka vendar dvakrat ali trikrat toliko stala, kakor do zdaj plačujemo. (Res je! dobro!). — S tem sem razjasnil vse, kar se je proti govorilo, in priporočujem živo predlog finančnega odseka, ker zadostuje hranilnici na eni strani popolnoma, na drugi strani pa varuje tudi korist dežele. (Živa pohvala.)

(Daljna razprava prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Moj pès.

Smešnica, spisal J. Aléšovec.

(Dalje.)

V tem vstopi krčmar, si obriše čelo, kakor da bi bil ravnokar kako sila težko delo dovršil, in se vsede k mizi. Zrezek ni bil prav slab, pa tudi ne prav dober; kar mu je v tem obziru manjkalo, je imel v velikosti preveč, ker je skoro na vseh straneh čez krožnik visel. Komaj pol sem ga mogel spraviti pod streho svojega, dasiravno lačnega života, drugo polovico pa prepustim pèsu, ki je pri mizi jako silno beračil in zdaj mene, zdaj krčmarja po kolenih praskal.

Ta pes je bil rojen za lovski poklic, to je kazala njegova podoba, doli obešena ušesa, dolg rep in dlaka srednje dolgosti. V svojem gibanji kazal je veliko gibčnost, a v tem trenutku je menda vse druge njegove lastnosti zadušila lakota, ker po mojem zrezku je bilo, kakor da bi pihnil. Kako je bil prišel v sobo, mi ni bilo znano, toda ker mu tudi krčmar pomolí ostali kos zrezka in mu vrže še kos kruha na tla, kar pes naglo v-se spravi, sem si mislil, da mora biti krčmarjev. Meni je bil jako všeč zarad postave in umnega pogleda, toraj ga malo pogladim po glavi, kar prav zadovoljno pripusti.

Po zajutrku se vzdignem, da bi šel po svojih opravkih, in krčmar mi naznani, da bo kosilo za me že pripravljeno; naj le pridem, kedar se mi zdi, bom vse dobil, kar se sicer v mestu nikjer ne dobí. Obljubim, da bom prišel ob eni popoldne, in grem, najprvo k nekemu prijatelju očeta, pri kateremu sem imel poprašati po zdravju rodovine itd. Po njem in njegovi gospej ter treh ljubeznjivih hčerih vljudno sprejet sedim ravno tik gospé v pogovoru, kar se čuje zunaj sobe prask na vrata, gospodičina skoči k njim, jih odpré in v sobo skoči — oni pès, katerega sem v gostilnici spoznal, ter se spusti vohaje po sobi, kakor da bi bil na lovu. Misleč, da je pes tù domač, se ne zmenim dalje za-nj in še le ko mlajša gospodičina zakričí in teče k oknu odprte stranske sobe, se obrne pozornost vsih tje; v istem hipu se odpro tudi vrata naše sobe in kuharica pogleda noter, prašajoča, ali so morda njo klicali. Pes, kateri se je bil menda krika tudi vstrašil, šine memo kuharice iz sobe, a vidi se, da v gobcu nekaj seboj nese. Za njim priteče mlajša gospodičina, kričé:

„Mama, mama, pès mi je vso pomado polizal, in — in“ —

„No, kaj še?“ vpraša oče, ko gospodičina noče dalje govoriti in obrača svoje oči po strani proti meni.

„Emilijin šinjon“, izgovorí gospodičina, „in žajfo je pojedel.“

„Dober tek,“ pravi oče, „saj to ni taka nesreča!“

„Ni nesreča? Pomada veljá 1 gold., šinjon 7 gold. in — in“ —

„In tako dalje,“ pravi oče, „bo pa brez šinjona Emilija, saj me tako vsa ta neumnost in ti kópi na ženskih glavah v očí zbadajo.“

„Pa kako da ne odvadite pèsa takega okusa?“ se vtaknem jaz v litanije.

Vsi me debelo pogledajo.

„I, kaj ni ta pes vaš?“ me prašajo.

„Bog varuj, do danes ga še nisem videl.“

Na to se obrazi vsi spremené, hčere tekó druga za drugo v stransko sobo, mati pa ven, najbrže kuharico zmirjat, da je pèsa gori pustila. Iz stranske sobe pa se sliši iz trojih ust zaporedoma:

„Moje bonbone, ki jih imam zoper kašelj, je pozobal. — Pa moje mazilo zoper pičice po obrazu. — Moje Hofmanove kapljice za omedlevice tudi. — Meni polno škatljico homeopatičnih zrn, ki mi jih je včeraj gospod doktor zapisal. — Moja voda za zobé je tudi zginila itd.“

„No, no,“ pravi oče smehljajoč se, „ta pes bo gotovo zdrav, če je vse to snedel, ali pa bo počil.“

Jaz pa porabim ta trenutek in se priporočim ter odidem po druzih opravkih. Ob eni popoldne se vrnem h krčmarju, kjer me čaka obilno, čeravno ne predobro kosilo, in povem krčmarju, kake različnosti je njegov pès danes zajutrkoval.

„Moj pès?“ praša krčmar. „Jaz nimam nobenega pèsa, toraj ne more biti.“

„Ta pes, ki je bil zjutraj tu in z nama prvič zajutrkoval!“

„Ali ni vaš?“ vpraša krčmar. „Jaz sem mislil, da je vaš, drugače bi ga bil zapodil, ker pèsov ne morem trpeti pri hiši, izvzemši pèse svojih prijateljev, in še te nerad gledam.“

„I, čigav pa bo?“ poprašujem dalje.

„Vrag vedi to, jaz ga pri nas še nisem videl.“

Na to se jameva meniti o drugih stvaréh in pes je kmalu pozabljen. Po kosilu se mislim odpeljati in prašam krčmarja za račun.

„Precej“ — pravi — stopi k omari, vzame iz nje košček krede, odgrne nekoliko prt na mizi in jame pisati: „Dva zrezka“ —

„Prosim“ — ga vstavim jaz — „kolikor se spomnim, sem imel le enega.“

„Nič ne dé, je že taka navada pri meni,“ me zavrne in piše dalje vse po dvoje, tako, da je na ta način v svoji lastni gostilnici na moje stroške jedel in pil. Račun je bil vsled tega pa tudi jako zabeljen, toda jaz se nočem puliti s krčmarjem, temveč plačam vse, se vsedem na voz, kamor me gospodar krčmar lastnonožno spremi in tam pomaga nakupljeno robo primerno razdeliti po vozu, da bi mi ne bila na poti; potem prizdigne malo svojo kapico, mi želí srečno pot in da se kmalu zopet pripeljem, pozdravlja mojega očeta, se zasuče krog svoje akse ter majè proti hišnim vratam, jaz pa poženem konja in kmalu mi je mesto za hrbtom.

(Dalje prihodnjič.)

Za poduk in kratek čas.

* *Kdo je najbolje, kdo najslabeje plačan?* Neki Anglešk državnik je rekel: „Najbolje plačamo one, ki nas moré — generale; za temi one, ki ljudí slepijo — politikarje; za temi one, ki nas kratkočasijo — pevce in pevkinje, plesalce in plesalke, muzikaše in gledišine igralce; — najslabeje pa one, ki nas v znoji svojega obraza podučujejo — učitelje“, — a rekli bi še, da one, ki nas v nevarnosti svojega življenja ozdravljajo — zdravnike.

„Škol. Prij.“

* V neki vasi Alzacije se bere napis na hiši, ki je vreden, da ga tudi v naš list prestavijo. Pač veliko modrosti za vsakdanje življenje je v sledečih vrsticah:

V cerkvi pobožen,
Pri velikih gospodih nezaupen
Na ulicah spodoben,
Pri mizi zmeren,
Domá prijazen.
Kdor se drží teh pet rečí,
Všeč je Bogu in ljudém!

Mnogovrstne novice.

* *Rumenega snega* je prve dni tega meseca padlo veliko na več krajih Turčije, v Perziji in celó do Siriške puščave v Arabiji. V Bagdadu, enem največih Turških mest, je bilo tacega snega 1. sušca vse polno; rumen je bil, kakor da bi bil prah rumene ilovice potresen po njem. Enak rumen sneg je padal pred 10 leti prosenca meseca tudi na Šleskem, kjer so ga kemično preiskavali in našli, da rumena barva ni druga bila kakor prah Afrikanskih puščav. In tako je tudi sneg v gori imenovanih krajih Turčije in Perzije gotovo dobil rumeno barvo iz Afrike, od kodar so iz ondašnjih puščav siloviti viharji prah raznesli daleč okrog, ker je znano, da so ondi prve dni tega meseca hudi piši razsajali.

* *Petrograd lepo mesto.* Kakor časniki pripovedujejo, je Nj. velčanstvu cesarju našemu prestolno mesto Ruskega cara se tako dopalo, da je o pogledu njegovem začuden vskliknil: Krasno mesto je res ta Petrograd! In ko je gledal Rusko armado, da je rekel: vse žive dni nisem videl tacih junakov! — Na svečani smotri (paradi) so Ruski vojaki pozdravljali našega cesarja s klicem: „Zdravlje želajam!“ — Dalje piše „Pučki Pr.“ o gospodih, ki so cesarja našega spremljevali na Rusko, da so se vrnili vsi v Ruske bunde in kape zamotani domú, in iz samega Andrassy-a postal je pravi pravcati Rus; pred stricevo bundo ni bilo videti ne enega cifrastega Magjara. „Što čemo?“ — pravi „Puč. Pr.“ — „horeš moreš“ je rekel frater, pak je i tu tako; častí menjaju i običaje i navade.“

Naši dopisi.

Iz Trsta 15. marca. — V enem zadnjih listov „Sl. Naroda“ se je neki „nulla dies sine linea“ oglasil in na vse kriplje Rojansko čitalnico hvalil. Temu gospodu bi jaz rad povedal, da tukajšnji pošteni narodnjaki njegov dopis tako-le tolmačijo: „nullum verbum“ — — čem reči, nobene besede brez laží. *) I bogme, taka je tudi. Evo dokaze. Dokler Rojanska čitatnica obstojí, od 21. junija l. 1868, sem jaz njen ud in dobro poznam vso njeno zgodovino. Sprva, dokler jej je bil predsednik gosp. Zor, on in gosp. Čegnar in gosp. Piano voditelji njeni, bila je vedno polna kmetov, mladih in starih obojega spôla; govorilo se je slovensko, in besede so bile lepe čestokrat. Potem je predsedstvo prišlo v kmečke roke g. Požar-a. Še vedno je pošteno napredovala. Potem se je bila nekako predrugačila, predsedstvo se je oddalo vrlim narodnjakom. Še zmirom bilo je dobro. Al počasi, to je, zdaj skoro leto in dan, začela se je v njo vrivati vsake baže mešanica po stanu in narodnosti — in napredovala je res. Pa v čem? Preje se je mnogo napredlo v plesih, laščini in razprtiji. Da! zadnja igra bila je tako „napredna“, da med igro so rigali — po igri (o postu v slovenskem društvu!) plesali (v pohujšanje naroda našega ali morebiti v poduk?!) prepirali se tudi in žugali z „Ohrfeigen“! Na, to je lep napredek! Še nekaj. V Rojanski čitalnici ni čisto nič „fajn“ in „nobel“, če ne plešejo in sicer laških plesov, govorijo laško in če poštenega domačega kmeta po strani ne gledajo s psovko: „guarda là quei mostri di sciavi!“ Vrh tega pripelje marsikdo cel regiment oseb seboj, ki se šopirijo kakor petelini, če se pa za kak dober namen novci nabirajo, pa ne dadó beliča. Gosp. Ružička, odbornik, do grla sit takega napredka, se je po zadnji igri izbrisal iz društva in ž njim več drugih. Tudi „nulla dies sine linea.“

Iz Gorice 15. marca. — Tukajšno katoliško-politično društvo, ki ga policija ni še zadušila kakor vaše Ljubljansko, je v zboru svojem 12. dne t. m. grofu Hohenwartu in družnikom njegovim za pogumno brambo svobode katoliške cerkve enoglasno izreklo iskreno priznanje. Prav tako, kajti to je gotovo misel ogromne večine slovenskega naroda, in oni zborov sklep je bil pravi glas njegov. — „Sveti Veliki teden in Velika noč“ ali cerkvena opravila tega sv. časa — s pravili za duhovne in pojasnili za ljudstvo, se zove knjiga v latinskem in slovenskem jeziku, ki pride te dni tukaj na svitlo sestavljena po prof. Andr. Marušiču, znanem izvrstnem pisatelju slovenskem. Dobro došla bode obojni strani, za katero je zložena.

Iz Idrijskega loga 12. marca. —o— Brali smo v nekaterih časopisih o Laški zavarovalnici „L' unione“, ki ima svoj sedež v stolnem mestu Italijskega kraljestva. In res, tudi v naše kraje sta lansko leto priromala dva agenta asekurance. Na dušo sta, kakor Lah zna, go-

*) Prav tak dopis nam je danes došel iz Tržaške okolice od druzih častitih rok, ko je bil že ta natisnjen; zato ga moramo odložiti in iz njega le povedati še to, da neki osmošolec Kenda je zvonec nosil med kričač iza ples!!! Vred.

vorila našim kmetom: „sliste ga vi voce! mi ga imamo za vas ana prav lajpa sreca.“ Zavarovala sta poslopje sila dober kup, in zato tudi odnesla samo iz Idrijske okolice blizo 3000 goldinarjev.

— — — — — — — — — —

Vi dalje si ribljite svoje nosé,

— — — — — — — — — —

Furlanče smuk! z dnarcem
Čez Vremske vrhè. *Národna pesem.*

Iz druzih časopisov pa zdaj vemo, da „L' unione“ še pravice nima tù pri nas v Avstriji do zavarovanj. To je treba, da naši ljudje vedó. Ljudstvo pri nas bilo je za to lahonsko asekuranco jako navdušeno. Nekater zavarovanec kupil si je po dve tablici, da ju obesi za vnanji kinč na svojo hišo. Silno dober kup zavarovanje, in najeti domači mešetarji pomogli so Lahonom, da sta vjela kar sta lovila. Zavarovanci menijo, da so pogodbo sklenili samo za eno leto, al v dotičnih policah stoji: „Avertenza. Il presente Contratto ha la durata di anni 10.“ To je za 10 let. Kako pa hoče naš kmet vedeti, kaj je v polici zapisano, ki je pisana v Laškem jeziku? Slovenska lastna imena v teh policah so silno popačena in po Laškem pravopisu vstrojena.

Rojaki! ako hočemo, da nas bodo vendar enkrat drugi narodi spoštovali, začnimo najpred sami sebe spoštovati. Vsaj imamo svojo domačo zavarovalno banko „Slovenijo“ v Ljubljani; to podpirajmo! Grdo in sramotno je res, da zaradi osebnega maščevanja so nekateri narodnjaki vdrihali po tem narodnem zavodu. Vsak poštenjak lahko previdi, da to ni prav. Bodimo v národnih rečéh zložni, ter podpirajmo drug druzega, ne pa da napeljujemo vodo na kolesa svojega sovražnika, ki se res lahko na široka usta smeja, ako vidi, da domači podpirajo ptuje zavarovalnice, svojih lastnih pa ne. V prijazni slogi tedaj podpirajmo domače naprave, da morejo biti domovini na čast in deležnikom na korist!

Iz Šmarske okolice na Dolenskem 12. sušca. (*O uravnavi zemljiškega davka.*) Željno smo pričakovali nove tarife zemljiškega davka po novi postavi in se nadjali, da bode po vsem na pravični podlagi izdelana, in se nam odmeril pravičen davek, kakoršnega ljudstvo plačevati zamore. Al zeló smo se zmotili. Ko smo imenovano tarifo v roke dobili in jo na tanko pregledali, osupnil nas je strah videti visoke številke plesati na papirji; še bolj potrtega srca smo pa bili, ko smo cenilne izdelke pregledovali in videli, na kakošnih podlagah so pridelki cenjeni. Res se moramo čuditi dotičnim gospodom, da so brezozirno tak račun naredili, ne gledé na pogostne uime in vremenske nesreče naše okolice. Menda so mislili ti gospodje, ker je v naši okolici vas Paradišče, kateri Nemci „Paradeis“ pravijo, da je naše polje res v paradižu! Naj si dadó povedati, kako nam eno leto suša, drugo slana, tretje rija in toča itd. pridelke jemlje.*) Vrh vsega tega imamo pri nas še to veliko nadlogo, kakor je znano, da na vsako tretje leto, ki mu pri nas pravimo „črvije leto“, črv neusmiljeno vsem poljskim pridelkom korenine spodjeda, posebno pa ječmen in proso včasih popolnoma vniči. No, zdaj pa dotične gospode očitno vprašamo: ko ste nam tarifo izdeljevali, ali od vsega tega niste nič vedeli? Pač res bi se mogli presrečne imenovati, ko bi na enem oralu navprek toliko pridelali, kakor vi, gospodje, pravite; al starodavne skušnje nas učijo, da v najboljših letinah se komaj na enem oralu toliko pridela, kolikor se je vzelo za podlago imenovanim tarifam. Pri starem katastru so tujci naša zemljišča cenili, ki niso poznali naše dežele, in nam tako visoke davke na glavo nakopali; ali hoče spet tako biti, da pademo nazaj v stare grehe? Mili Bog tega ne daj! Dajte nam naše domače rojake, ki dobro poznajo našo Kranjsko deželo in potem tudi morejo čisti dohodek od vsacega zemljišča po resnici in pravici razločiti. In ta blagi namen, mislimo, ima cesarjeva postava od leta 1869, ne pa šravfati davkov visoko. M. Ilovar,
kmet v imenu več druzih.

*) Popise slabih letin od 1869 do lani smo izpustili zato, ker postava le letine zadnjih 15 let do 1869. leta v poštev jemati veleva, tedaj od leta 1854 do 1869. leta. Vred.

Iz Ljubljane. (*Telegram „Novicam“ iz Dunaja 17. marca popoldne.*) O razpravi druge vladne verske predloge (o cerkveni zalogi), ki se je včeraj začela in za katero se je vpisalo 25 govornikov naše (pravne) stranke, so govorili dr. Meznik, grof Hohenwart (zopet izvrstno), Pflügl, Dipavli, Weber, Vitežić, danes Karlon kot govornik za vse ostale, ki niso mogli na vrsto priti. Vsi so govorili zoper vladno predlogo; za njo ni govoril nobeden, ker so si vladni privrženci besedo dali, da ne govorijo nič, in hočejo le z glasovanjem podreti nasprotnike. Ker se naša stranka, ki se je o splošni debati nasproti postavila tudi tej postavi, ne bode udeležila nadrobne debate, bode tudi ta predloga kmalu v zavetji liberalnem.

— (*Odbor družbe kmetijske*) je 7. dne t. m. vpričo zastopnika c. k. deželne vlade viteza Rotha in deželnega glavarja viteza Kalteneggerja imel pod predsedstvom bar. Wurzbacha sejo, v kateri se je za več razdelkov kmetijstva razdelila državna podpora. V imenu dotičnega odseka je podpredsednik dr. Costa najpred poročal, kako naj sebi razdelila podpora z 1990 gold. za napravo kalí in vodnjakov. Prosilo je 35 občin (sosesk), 17 iz Notranjskega, 17 iz Dolenskega, 1 iz Gorenskega. Prošnjikov tedaj veliko, denarja pa le 1990 gold. Po tem takem je bil enoglasno prvi sklep, da takim soseskam, ki so prosile za veliko podporo: za 500 gold. in še več, se ne more dati podpora, ker bi ves denar pošel, če bi se le kakim 4 ali 5 dala podpora, in bi po takem se odbiti morale prošnje 30 občinam; če se pa tistim, ki veliko potrebujejo za napravo vodnjakov, dalo le malo, ne morejo s tem malim doseči svojega namena. Po tem načelu, enoglasno sprejetem, se je razdelilo gori imenovanih 1990 gold. Obveljalo je tudi načelo, da se polovica podpore županstvu brž dá, ko se je družbi kmetijski poslala od občinskega odbora podpisana pobotnica, druga polovica pa po dodelanem vodnjaku (kalí), če potrdita to duhovnija dotične fare in pa predstojnik dotične kmetijske podružnice.

Na Notranjskem je občina Col dobila vrh lanskih 90 gold. še 100 gold., — občina Gorenje je dobila 100 gold., — občina Orehek 100 gold., — občina Košana 100 gold., — občina Gaberče pri Senožečah 200 gold., — občina Senožeče 200 gold., — občina Preser za-se 100 gold. in za vas Gornja Brezovica 100 gold., skupaj 200 gold., vas Butanjeva v občini Št. Jošt 150 gold. Nekoliko druzih občin je bilo priporočenih za prihodnje.

Na Dolenskem je dobila občina Kostanjevice za vasí Vodenica in Arziše skupaj 120 gld., — občina Doberniče za Selo pri Žumperku 40 gold., — za Podžumberk 30 gold., za Arčevca 30 gold., skupaj 100 gold., — občina Cesta pri Laščah 180 gold., — občina Lipoglav 60 gold., — občina Račna za Ilovo goro 200 gold., — občina Boštanj za Vrh 180 gold. — Tudi nekatere Dolenske občine so bile priporočene za prihodnje.

Iz Gorenskega je podpore prosila samo ena občina, namreč Motniška; al ta je hotela toliko, da jej z majhno pripomočjo ni pomagano.

O druzih podporah je poročal dr. Jan. Bleiweis; sklepi so bili sledeči: Podpore za kmetijske mašine ima družba 500 gold., za ta denar se kupijo ročne mlatnice, čistilnice semenskega žita itd. po novi znajdbi in pa gorjanski plugi (plugi obračavniki); poseben odsek bode pa še le poročal, komu in kako naj se dadó te mašine. — Novim 3 sirarskim družbam na Gorenskem: v nemškem Rovtu, Ravnah in Nomenu se dá vsaki po 90 gold. podpore, marljivemu gospodarju P. Staretu v Podjeli pa 50 gld. in pohvalo za izvrstno pridna dela na planini. — V podporo srenjskega šolskega vrta v Ratečah na Dolenskem se je dalo enkrat za vselej 120 gld. — Od Istrijske družbe kmetijske v Rovinji in od kmetijske družbe v Trstu se je za 150 gold. naročilo hvaljenega semena svilnih črvičev, ki se bode svilorejcem, ki se oglasijo za-nj, dalo za polovico cene, učiteljem pa, ki se pečajo s svilorejo, $^1/_4$ lota zastonj; — deželni vino- in sadjerejski šoli na Slapu se po poti deželnega odbora v namen svilorejskega nauka dá 80 gold. za nakup mikroskopa in 2 gold. za nakup gorkomera, vrh tega pa tudi nekoliko semena svilnih črvičev, z naročilom, da po poti deželnega odbora vsako leto poroča o skušnjah svilorejskih.

— **Lan Ruski je prišel.** Kdor ga je naročil, naj pride po-nj in za mernik plača 5 gld. v pisarnici družbe kmetijske.

— (*Iz seje deželnega odbora 13. marca.*) Dopis deželnega predsedstva, da je od deželnega zbora kranjskega 20. decembra l. 1873. sklenjena postava „o nadaljevalnih ljudskih šolah“ od cesarja potrjena, vzel se je na znanje. — Oddale so se sledeče službe v uradu deželnega odbora: služba kancelijskega oficijala pri deželni pomoč. pisarni praktikantu Jožefu Zanoškarju, služba računovodskega oficijala ingrosistu Hermanu Tomanu, služba računovodskega ingrosista praktikantu Valentinu Vojvodi in služba kancelijskega asistenta v blagajnici praktikantu Josipu Paternostru. — Dopis deželnega predsedstva, da je ministerstvo pritrdilo, da okrajne blagajnice ostanejo tudi leta 1874, vzel se je na znanje. — Županstvu občine sv. Jošta pri Polhovem gradcu se veleva, da zadnji čas v 4 tednih ima novo volitev občinskega zastopa izvršiti, če ne, zapade kazni.

— (*O zemljiškem novem davku*) je „Novicam“ došel dopis iz Senožeč, ki kaže, da so operati Postojnske cenilne komisije jako pomanjkljivi, stroški za obdelovanje deloma izpuščeni, deloma pa tako nizko postavljeni, kakor se delavci pri nas niso še nikoli plačevali. Pri vseh razredih njiv je postavljena plača sejavcu za 1 oral 25 krajc. Kje nek je sejavec, ki za 25 kr. bi orál prostora obsejal? kje da bi za 50 kr. turšico ali krompir osipal ali kepe tolkel? in še več druzega tacega. Zato pozor, kmetovalci! čas pritožeb poteče konec tega meseca. Delajte, da ne bo prepozno!

— Ni davno, kar smo zgubili dva visokospoštovana narodna dušna pastirja: Vrhniškega dekana gosp. Bonnerja in pa župnika Velesovškega g. Varl-na, kar nam doide žalostna novica, da je včeraj popoldne dekan Kranjski gosp. Reš nagle smrti umrl.

— (*Slovenska gledališka predstava in čitalnična beseda*), una 7., ta 15. dne t. m. bile ste hvale vredni. Posebno čestitamo gospodičini Melaniji Hohnovi, ki je v Beethovenovem „trio“, potem pa po motivih opere „Faust“ sama na glasoviru tako izvrstno igrala, da ste obe te produkciji bile sprejeti z gromovitim ploskom, katerega delež gré tudi našemu kapelniku g. Schantelnu in pa gosp. Koberer-u. Izvrstno kakor navadno je sodeloval tudi naš pevski zbor.

— (Iz Trsta) je „Novicam“ 15. dne t. m. došel dopis, ki se strašansko huduje o tem, da dr. Razlaga črtijo zato, ker stojí na strani liberalne vlade in liberalnih nemških mož, in da take, ki ž njimi vlečejo, brezverce imenujejo. Da naši bralci poznajo, kakošni tiči slavo pojó mladoslovencem, podamo iz tega pisma glavne točke prav tako, kakor jih je pisal Tržaški brambovec „napredka“ — tako-le:

„*Ali se ne spomnite da časi za črne klerikalce in reacijonarje so menili! hvala Napredku. Morebiti da vam je žal da nismo med vaše vmazane klerikalce šteti, a tud ne bomo. Kaj bote pa nato rekli od Nas v Trstu ki ravno danes (postno nedeljo) imamo veliko Maskerado in Korso pa tudi plese ter nismo sami brezverci, temuč so tudi pobožni kaaaatoličani in več drugih vir, pa poglete še neumna (po vašim) Natura Nam je prav lepo vreme dala, kir vse te dni smo imeli hud mraz pa dones je prav spomladni dan, in vse to vam neumnežam in klerikalcam na truc — — — ah se bote grizli na to! Zdravi ostanite in poboljšajte se.*

En Slovenec v Trstu prebivajoč
Vatilapesca! Mameluco.

Tako se glasí pismo Tržaškega „naprednjaka“, čegar tovariši in gotovo tudi on sam so pisatelji izvirnih dopisov, ki jih prinašata „Slov. Nar.“ in „Soča“. Le prehuda jeza je menda „naprednjaka“ napotila, da je kar naravnost ozmirjal „Novice“, pa se še bal, da „ne bodo tako korajžen en odgovor dati“. — V odgovor temu Tržaškemu prebivalcu se res ne moremo spuščati in „Vatilapesca“ prepustimu našemu „Brenceljnu“ v obravnavo. Vprašamo ga le: kako to, da je bil v nedeljo samo iz maškarado in plesom zadovoljen in da se ni na korzu napravilo tudi še očitno bordelišče mladoslovenskemu „napredku“ in „občni svobodi“ na čast in „nam neumnežam in klerikalcem na truc“?

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. V zbornici poslancev je bila prva „verska“ postava z večino glasov sprejeta v specijalni debati, pri kateri pa je naša (pravna) stranka iz zbornice izostala, Poljaki pa so jej krepko nasprotovali. — Zdaj gre ta postava v zbornico gospôsko. — Druga „verska“ postava pa se je začela že tudi obravnavati v zbornici poslancev, kakor naznanjajo „Novice“ na drugem mestu. — 7. dne t. m. pa se je zgodilo nekaj, kar je ustavoversko centralistično koterijo in njene časnike strašansko potrlo, ali, kakor „Sonn- u Montagszeit“. pravi, „Heulen u. Zähnklappern“ napravilo med njimi. Papež namreč je razposlal okrožnico (encykliko) vsem kardinalom in škofom cesarstva Avstrijskega, v kateri jim z živo besedo na srce poklada pogubno nevarnost, katera katoliški veri žuga po verskih postavah, ki so „istega duhá kakor Pruske, katere iz cerkve delajo sužnico svetnim gosposkam“ Ob enem — pravi okrožnica sv. očeta — se obračam do cesarja Franc Jožefa, preljubljenega našega sina v Kristu, in ga za božjo voljo prosim, „naj nikakor ne trpí, da bi v veliki njegovi državi cerkev pahnjena bila v sramotno sužnost in bi katoliški njegovi podložniki prišli v največe stiske.“ — Zbrani so ravno zdaj tudi večidel vsi škofje na Dunaji in se posvetujejo, kako postopati nasproti nadlogam, ki žugajo katoliški cerkvi. — Vse to, potem tehtni upor blizo 80 poslancev v zbornici poslancev in zunaj nje ogromna večina katoliškega ljudstva dela velik strah vladni stranki, da ne bi presvitli cesar konečno odrekel potrjenje tem postavam, ki — kakor na Pruskem — po papeževi okrožnici pomenijo borbo s katoliško cerkvijo.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Založnik: Jožef Blaznikovi dedici v Ljubljani.